بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް

ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2019/HC-A/523
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް
- އިސްތިއުނާފު ދެއްކުނު ފަރާތް: 1- އަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދު، މާސް، ގދ. ކާޑެއްދޫ
  2- މުޙައްމަދު ޝިފްރާޒް، ބިސްކޮޅަހިބް، ގދ. ކާޑެއްދޫ
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ޤަސްދުގައި މީހަކު މަރާލުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދު

އިސްފަނޑިޔާރު ހާތިފް ހިލްމީ

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް

ނިމުނު ތާރީޚް: 8 ރަބީޢުލްއާޚިރު 1444 / 2 ނޮވެންބަރު 2022

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް: 22 ސަފަރު 1441 / 21 އޮކްޓޫބަރު 2019

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ:

- **ނަންބަރު:** 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާ
- **ނިންމި ތަން:** ކްރިމިނަލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ޤަސްދުގައި މީހަކު މަރާލުން
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** 25 އެޕްރީލް 2019
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 12 ސެޕްޓެމްބަރު 2019

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް

ތަމްސީލު ވަކީލުން:

އަޙްމަދު ޝަޢުފީޤް، ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ

ފާތިމަތު ޝުހައިނާ، ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ

ޢަލީ އަޙްމަދު، ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ

އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވި ފަރާތް

1- ޢަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދު، މާސް، ގއ.މާމެންދޫ

ތަމްސީލު ވަކީލު: އަޙްމަދު ޝާފިޢު

2- މުޙައްމަދު ޝިފްރާޒް، ޖިންކޮލައިބް، ގއ. މާމެންދޫ

ޖިނާއީ- ގަސްދުގައި މީހަކު މަރާލުން- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ދަށު ކޯޓަށް މައްސަލަ މައުޟޫޢީގޮތުން ބެލުމަށްޓަކައި ތަޙުޤީޤުކުރުމުން، މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ނުގެންގޮސް ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތި އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި މައްސަލަ ބޭރުކޮށްލުން- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކްރިމިނަލްގެ ޤާނޫނުގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާންމު މާނައަށް ބަލައިގެން މާނަކުރަމުންދާ ޢާއްމު އުސޫލަށް އެއް އިސްތިސްނާ

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދުގެ ރައުޔު، (މި ރައުޔަށް އިސްފަނޑިޔާރު ހާތިފް ހިލްމީ އަދި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް ތާއީދު ކުރައްވާފައި)

މައްސަލައިގެ ތަޢާރުފު

1. މިއީ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިޢުނާފު ކުރުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވުން ބެލި ޤަޟިއްޔާއެވެ. މިޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިޢުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަކީ ގއ. މާފަންނު، މާސް، ޢަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދު (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު A119028) އާއި ގއ. މާފަންނު، ޕިންކްވައިޓް، މުޙައްމަދު ޝަފްރާޒް (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު A119213) އެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްމަންޒަރު

2. ގއ. މާފަންނު، ތަރިވިލާގެ، މުޙައްމަދު ޒާހިދު އާއި ގއ. މާފަންނު، ޖަވާހިރުވާދީ، ފަރިޔާޝް އަޙްމަދު އާއި މިޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިޢުނާފު ރައްދުވާ ޢަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދުއާއި، މުޙައްމަދު ޝަފްރާޒް، ގއ.ވިލިނގިލި، ކަނޑުއޮޅި މުޙައްމަދު ޝިފާޒު، 14 ޖުލައި 2006 ދުވަހު ގއ.މާފަންނުއަށް ގޮސް، އެތަނު އަތިރިމަތީގައި ހުއްޓާ، އެތަނަށް ވަދެ، މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ ގައިގައި ތަޅާ ފިތުން ތަޅަމުންދާއިރު، މީހުންގެ އަތުންނާއި ފައިން ތަޅާ މާރާމާރީ ހިންގާފައިވާއިރު، މިމާރާމާރީގައި ޖެހުން ގެއްލުމަށް ފަރުވާ ކުރަމުންދަނިކޮށް، 17 ޖުލައި 2006 ދުވަހު މުޙައްމަދު ޝިފާޒު ނިޔާވެފައިވާތީ، މުޙައްމަދު ޒާހިދު އާއި ފަރިޔާޝް އަޙްމަދު އާއި ޢަލީ މަސްޢޫދުއާއި މުޙައްމަދު ޝަފްރާޒާ މި 4 މީހުންގެ މައްޗަށް ޤަތުލުކުރުމުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ދަޢުވާކޮށް މިހާރުގެ ޖުވެނައިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާގައި ހުކުމްކޮށްފައިވެއެވެ.

3. ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތުގައިން، ޤަސްދުގައި މީހަކު މަރާލުމުގެ ކުށް މި 4 މީހުންގެ މައްޗަށް ސާބިތުވާތީވެ ކަނޑައަޅައި މި 4 މީހުން ޤަތުލުކުރުމަށެވެ.

"ދޮންފަރު، އިސްދޫދިރާ ބާރަންބަގެއި، ފާރަވަކުރުމުން ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، ގދ. މާވޮށްދޫ/ ގުލިސްތާނުގެ އަލީ މަސްޢޫދުއާއި، އަދި ޖަވާހިރުވާދީ ފަރިހާދު އަޙްމަދުއާއި، އަދި ބަހަރީވާގެ މުޙައްމަދު ޝާކިރުއާއި، އަދި ޖީހަންގުރުއިޖް މުޙައްމަދު ސިރާޖްގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކުރެވުނު ކުށް ޤަސްދުގައި މީހަކު މަރާލުމުގެ ކުށް މިދަރާވާ ސަރީޢައްޔަން ބޭރުބަދުލުން، 14 ޖުލައި 2006 ދުވަހު މުޙައްމަދު ސިޔާމް ގދ. މާވޮށްދޫ/ ޝޯޕޯޓްގެ ބަމަދުއަލިވާގެ ކިއުބީ އަލީ ޝިއާމް ސިޔާމް އަދި އަލީ ސަޢީދުއާއި، ފަރިހާދު އަޙްމަދުއާއި، މުޙައްމަދު ޝާކިރުއާއި، މުޙައްމަދު ސިރާޖް އެގޮތަށްވަދު މުޙައްމަދު ސިޔާމްގެ ގައިގާ ވަޅިޔާއި ތޫނު އާލާތްތަކުން ގަނޑެއްޗަށް ފަހަރުދީ ބަރަބަސް ގަދަކަމުން ޝަރުޢީ ސަބަބެއް ނެތި ގެއްލުންދެއްވަން ފެށީމާއި ގެއްޖެހުމަށް ފެށީ ފެތުރުމުގެ ނިޔަލަށް ގުމަށްފިޔޯން ގެއްލުންތަކުން ފަރުވާދުވަރުގެތެރޭ 17 ޖުލައި 2006 ދުވަހު މުޙައްމަދު ސިޔާމް މަރުވެފައިވާކަން އެނގެން އޮތުމުން ޤަސްދުގައި މީހަކު މަރާލުމުގެ ކުށް އަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދުއާއި، ފަރިހާދު އަޙްމަދުއާއި، މުޙައްމަދު ޝާކިރުއާއި، މުޙައްމަދު ސިރާޖްގެ ކުށުގެ ދޮރުތެރޭ ކަނޑައަޅާ، މިކުރުގެ އުޞޫލުތަކުގެ ދަށުން ޝާރިޢުލްއިސްލާމީގެ 88 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ގދ. މާވޮށްދޫ/ ގުލިސްތާނުގެ އަލީ މަސްޢޫދުއާއި، ގދ. މާވޮށްދޫ/ ޖަވާހިރުވާދީ ފަރިހާދު އަޙްމަދުއާއި، ގދ. މާވޮށްދޫ ބަހަރީވާގެ މުޙައްމަދު ޝާކިރުއާއި މިކަމުގެ މީހުން ޤަތުލުކުރުމަށް ޙުކުމްކޮށް މިއަންގަނީމެވެ."

4. ބުނެވުނު ޤަޟިއްޔާ މި 4 ފަރާތުންވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކޮށްފައެވެ. އެގޮތުން؛

4.1 އެންމެ ފުރަތަމަ ހުށަހެޅުން އިސްތިއުނާފަކީ މުޙައްމަދު ޝާކިރުގެ ފަރާތުން ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅި ނަންބަރު 2008/HC-A/295 މައްސަލައެވެ. އެ ޤަޟިއްޔާގައި 21 މާރިޗު 2013 ތާރީޚުގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވަނީ ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ބާތިލުކޮށް އެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅުން

އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް މުޙައްމަދު ޤާސިމްގެ ބައި އަލުން ބެލުމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހަވާލުކުރުމަށެވެ.

4.2. އެއަށްފަހު ފަރިޔާޝް އަބްދުލްގެ ފަރާތުންވެސް ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ނަންބަރު 2015/HC-A/213 މައްސަލަ ހުށަހެޅިއެވެ. އެ ޤަޟިއްޔާގައި 09 މޭ 2016 ތާރީޚުގައި ހުކުމްކޮށްފައިވަނީ ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމުގައި ފަރިޔާޝް އަބްދުލްގެ މައްޗަށް ކުރަން ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައަޅާ އަދަބު ކަނޑައަޅުއްވާ ބައި ބާޠިލުކުރުމަށެވެ.

4.3. އަދި އޭގެފަހުން އަލީ މަސްއޫދު ސަޢީދު އާއި މުޙައްމަދު ޝިފްޒާޒްގެ ފަރާތުން ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ނަންބަރު 2019/HC-A/42 ޤަޟިއްޔާގައި ހުށަހެޅުމުން ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާގައި އަލީ މަސްއޫދު ސަޢީދު އާއި މުޙައްމަދު ޝިފްޒާޒްގެ މައްޗަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ހުކުމް ބާޠިލްކޮށް، އެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މިދެފަރާތުގެ މައްޗަށް ހުށަހެޅުން ދައުވާ އަލުން ބެލުމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހަވާލުކުރެވުނެވެ.

5. އިސްވެ ބުނެވުނު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ނަންބަރު 2019/HC-A/42 ޤަޟިއްޔާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ 2 ކަމެއް ދަށު ކޯޓުން ބެލުމަށްފަހު ދަށު ކޯޓުން ގޮތް ކަނޑައެޅުމަށެވެ. އެގޮތުން ފުރަތަމަކަމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލާ އެއްގޮތަށް އެ މައްސަލާގައި ދަށު ކޯޓުން ހެކިބަސް ނަގާފައި ނުވާކަން އެނގެން އޮންނާނީ ދައުވާގެ ފަރާތުގެ ހުށަހެޅި ހެކިންނާ ސުވާލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އަލީ މަސްއޫދު ސަޢީދު އާއި މުޙައްމަދު ޝިފްޒާޒާ އަށް ދިނުމެވެ. ދެވަނަކަމަކީ އަލީ މަސްއޫދު ސަޢީދު އާއި މުޙައްމަދު ޝިފްޒާޒާ އަށް ދިފާޢު ބަޔާންކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް

އެކަށީގެންވާ ފުރުޞަތު ދިނުމުގެ ގޮތުން އަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދު އާއި މުޙައްމަދު ޝިފްރާޒް ގެ ކުރިން ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކޮށް، ދެފަރާތްތަކަށާ ސުވާލުކޮށް ދިފާޢު ބަޔާންކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށް.

6. މިހާރު މިބަލާ 2019/HC-A/523 ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމަށްއެދިފައިވަނީ ބުނެވުނު ފަރާތުން ދައުލަތާއި އަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދު އާއި މުޙައްމަދު ޝިފްރާޒްގެ ބައި އަލުން ބެލުމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ރިމާންޑުކުރުމުން އެކޯޓުން ބެލި ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާއެވެ.

ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ބިނާކޮށްފައިވާ މައިގަނޑު ސަބަބުތައް

7. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާގައި މުއްދަޢީގޮތުން މައްސަލަ ބަލާފައި ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް އިސްތިޤްރާރު މަދުކަމާގައި މައްސަލަ އިތުރަށް ކުރިއަށް ގެންދާނެބަޔާނެއް ނަގާކަމަށް ކަނޑައަޅައި ޙުކުމް ކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި މައިގަނޑު ސަބަބުތަކުގެ މައްޗަށެވެ.

7.1 މިމައްސަލާގައި މުޙައްމަދު ޝިފްރާޒްއާއެކު މާރާމާރީ ހިނގައިދިޔަގޮތުން ޝާހިދުން ފަދަ ދިނުމުގެ ގޮތުން 03 ތަނަކަށް ޝާހިދު ނަގާފައިވާކަމަށް، 03 ދެވަނަފަހަރުގައި ޝާހިދު ނިޔާވެފައިވާކަމަށް، ޝާހިދަށް ފަދަ ދިނުމުގައި ގެދޮރުވެރިޔާ ހަރަކާތްތެރިވާގޮތް ހުއްޓުވުމަށް ބަޔާންތައް ލިބިއްޖެކަމަށް ޝަރީޢަތަށް ގޮތެއް ތަކުރާރުވެއްޖެ، ޝާހިދަށް ގެދުވަސްފެނުނު ފަދަ ދޮރުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ، ފަރާތުގައި ޝާހިދު ފެނުނު ސަބަބަކަށްވާތީ އިސްތިޤްރާރު ހެކިތަކަށް ބަލާފައިވާތީ،

7.2 އަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދުއާއި މުޙައްމަދު ޝިފްރާޒްއާ ދެމެދުން ފާރަވައި މިމާރާމާރީގައި އަމަލީގޮތުން ބައިވެރިވިކަމަށް ބަލާފައިވާ އިތުރު 2 މީހަކު ދިވެހިބަސް ހެދުމާއި ޝާހިދުން އޮޅުމާއި، ހަމައެކަނި، ޝާހިދު ނިޔާވެފައިވާ މިމާރާމާރީގެ ހާދިސާ ހިނގިވަކިތަކުގައި ދޭހަކުރާފައި، އަދި ޝާހިދު ނިޔާވުމަށް ދޮރުވެރިޔާ އިތުރު ސަބަބަކަށްވާ ބަލާފައިވާތީ، އަލީ މަސްޢޫދު ސަޢީދުއާއި، މުޙައްމަދު ޝިފްރާޒްއާ ދެމެދުން ޝާހިދުގެ ގައިގައި ތަޅާ މާރާމާރީ ހިނގުން ދިވެހިބަސް ހެދުމާއި ޝާހިދުން

އޮތްކަމުގައިވިޔަސް، މިދިފާޢުން މުޖްތަމަޢު ސިފައިގެ ގައިގަތުމާއި މާރާމާރީ ހިންގާފައިވާނީ އާއްމު ތަނެއްގައި މާރާމާރީގެ ނިޔަތް އޮވެގެންކަން ދައުލަތުން ސާބިތުކޮށްދީފައި ނުވުން،

7.3 ޝަރީޢަތުން ހުކުމްކުރައްވާ 05 ހުކުމުގެ ހުކުމުބަސް ވަޒަންކޮށް އެހުކުމުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރެއްވިއިރު، އެމީހުންގެ ހުކުމުގެ ބާރުތަކުގައި ބޭއްވި ފުރުސަތުދީގެންނެވެ ހުކުމަކަށް އެއްވެސް އަޑުއެހުމެއް މިންވަރަކަށް އެނގޭނީ، ދައުލާ ނަގާނީ ގޮތުގެ މިންވަރަށް އެއްވެސް ޝަރުޢީއުޞޫލު ޝަރީޢަތުން ސާބިތުވާގޮތުގެ ހާލު ލިބިފައިނުވުން، މިއެވެ.

ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ހުކުމް

8. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ދަޢުވާގައި ހުކުމްކުރައްވާފައިވަނީ މިގޮތަށެވެ.

" ދަންފަހު، މަތީގައި ބަޔާންވެރިޔާ ސަރަޙައްދުގެ މައްސަލަ ރިޢާޔަތްކޮށް، ދައުލަތުން ގއ.މާމެންދޫ/ ވިންނަރުގައިވާ މުޖްތަމަޢު ސިފައިގެއާއި، ގއ.މާމެންދޫ/ މާލެ، ގެދޮރުވެރިންގެ ޙައްޤު ސަރީރުގެ މައްސަލަ ކުރި ތަޙުޤީޤުގައި މިކަމާ މަޖުލިސްގެ ހުރިގެ މިދައުލާ ޝަރީޢަތުން ބެލިބެލުމުން ޙައްޤު މަސްއޫލު ސަރީރުއާއި، މުޖްތަމަޢު ސިފައިގެ، ގއ.ވިލިނގިލި / ކަނޑުއޮގި މުޖްތަމަޢު ސިފާތު، 14 ޖުލައި 2006 ދުވަހު ގއ.މާމެންދޫއަށް ގޮސް، އެރަށު އަތިރިމައްޗާގައި ހުރުމާ، އެމީހުން ވަރު، މުޖްތަމަޢު ސިފައިގެ ގައިގައި ވަޅި ފަތިބުރި ތަޅާކުންނާއި މިދިފާޢުގެ އަތުންނާއި ފައިން ތަޅާ މާރާމާރީ ހިންގާފައިވާކަމާއި، މިމާރާމާރީގައި ލިބުނު ގެއްލުމަށް ފަރުވާ ކުރަމުންދަނިކޮށް 17 ޖުލައި 2006 ދުވަހު މުޖްތަމަޢު ސިފާތު މަރުވެފައިވާކަމަށް ބެލެން، ދައުލަތުން މިދިފާޢުގެ މަޖުލިސް ޤަސްދުގައި މީހަކު މަރާމާރީގެ ކުށުގެ ދައުލާ ކޮށްފައިވާއިރު، މިޤާނޫނުގައި މުޖްތަމަޢު ސިފާތުއާއި މާރާމާރީ ހިނގައިދިޔަގޮތުން އާންމުން ފަރުވާ ދިނުމުގެ ގޮތުން 03 ބަރަކަތް އާންމު ނަގާފުރުސަތު، 03 ދުވަސްތެރޭގައި އާންމު ނިޔާވެފައިވާކަމާއި، އާންމުން ފަރުވާ ދިނުމުގައި ފުރުސަތުމާ އަލިސްފައިވާކަން ހުކުމްކުރައްވާ ހުކުމުގެ ބަލުންނާއި ތިއްބެވުންކަން ޝަރީޢަތުން

ގޭބޮލުކަރުވާއިރު، އޭނާއަށް މެދުކަނޑާލުމެއްނެތި ފަރުވާ ދޭވޭގޮތް މެދުވެރިވިޔަ، ފަހަރުގައި އޭނާގެ ފުރާނަ ސަލާމަތްވުމުގެ އިހުތިމާލު އޮތްކަމަށް ބެލެވިދާނެކަމަށާއި، އަދި މަސްއޫދު ސައީދުއާއި މުހައްމަދު ޝިފާޢު ދޫދިނުން ފިޔަވައި މިފަރާތްތަކުގައި ޢަމަލުކުރުމުން ބައިވެރިވިކަމަށް ބެލެވުން އިތުރު 2 މީހަކު ތިބިކަން ހެކިންގެ ބަހުން އެނގެން އޮންނަކަމަށާއި، ހަމައެހެންމެ، އޭނާ ނިޔާވުމުގައި މިފަރާތްތަކުގެ ބާރީސާ ހިނގިފައިވުމުގައި ނުނިކަމެތިކަމާއި، އަދި އޭނާ ނިޔާވުމަށް މެދުވެރިވި ސަބަބުތަކަށް ބެލެވިދާނެކަމަށް އަދި މަސްއޫދު ސައީދުއާއި، މުހައްމަދު ޝިފާޢު ދޫދިނުން އޭނާގެ ގައިގައި ތަޅާ މާރާމާރީ ހިންގިކަން ހެކިންގެ ބަހުން އެނގެން އޮތްކަމުގައިވިޔަސް، މިދޫދިނުން މުހައްމަދު ޝިފާޢުގެ ގައިގައިވާ މާރާމާރީ ހިންގިފައިވޭ އޭނާ ފަސްދުގައި މަރާލުމުގެ ނިޔަތް އޮތްކަން ދަލީލުތަކުން ސާބިތުވެފައި ނުވާތީ، އަދި ޝަރީޢަތުން ހުކުމްކުރައްވާ 05 ހެކިންގެ ހެކިބަސް ވަޒަންކޮށް އެހެކިބަހުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރިއިރު، އެމީހުންގެ ހެކިބަހުގެ ބާރުއަޅަނީ ބޯޓުގައި ފުރުއްދުންތަކުގައި ހުރިކަން އެއްވެސް އޮޑުވެރިންނަށް މިންވަރަށް އެނގޭނެ، މިދަރުވާ ދަތުރެއް ގެންގޮސް މިންވަރަށް އެއްވެސް ސްޓެތަސްކޯޕެއް ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުވާގޮތަށް ކޮށް ހުރި ދިބުގައިވާނީ، ދަރުވަތިން ގުރ.މާލެގެ / ޖުނުބީއިޖު މުޙައްމަދު ޝިފާޢާއި، ގުރ.މާލެގެ / މާސް ގުޅިސްތާނުގެ އަދި މަސްއޫދު ސައީދުގެ މައްސަލަތަކަށް ބެލުމުގައި މިހަކު މަރާލުމުގެ ކަނގެ މިދަރުވާ އިތުރަށް ކުރިއަށް ގެންދާނެ ތަނެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ޖުނާޢީއަށް، މިދަޢުވާއާ ނުނިމިއެވެ."

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް

9. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ގަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި 04 (ހަތަރެއް) ނުކުތާ ހުށަހަޅާފައި ވެއެވެ.

- **ފުރަތަމަ ނުކުތާ އަކީ:** ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 154 ވަނަ މާއްދާއާ ހިލާފަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ގަޟިއްޔާ ނިންމާފައިވާ ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

- ދެވަނަ ނުކުތާ އަށް: ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 87 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާ ނިންމާފައިވާ ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.
- ތިންވަނަ ނުކުތާ އަށް: ކުށުގެ މާއްދީ ރުކުން ސާބިތުވާކަމަށް ނިންމާފައިވާއިރު، ކުށުގެ ނިޔަތް ސާބިތުނުވާކަމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާ ނިންމާފައިވާ ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.
- ހަތަރުވަނަ ނުކުތާ އަށް: މައްސަލަ ސާބިތުކުރުމަށް ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ޝަހާދަތަކަށް ރިޢާޔަތް ނުކޮށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާ ނިންމާފައިވާކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކާގުޅޭ ދެފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ދެއްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާ

10. އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ބުނެފައިވަނީ މައްސަލައިގައި ހުރި ވަޒަންކުރެވިފައިވުމުން މައްސަލަ ބަލާފައިވަނީ މައުޟޫޢީގޮތުންކަން އެނގޭކަމަށާއި މައްސަލަ ނިންމާފައިވަނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 154 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް، މައްސަލަ ނިންމަން އޮންނަ ގޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ގޮތަކަށް ނޫންކަމަށެވެ. އަދި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 87 ވަނަ މާއްދާއިން ކުށުގެ ހަމަޖެހުން ފުރިހަމަވާ އެހެން ކުށެއް ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައެޅިދާނެކަމަށް އޮތް ނަމަވެސް، އެފަދައިން ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިނުވާކަމަށެވެ. އަދި އެފަދައިން އެހެން ކުށެއް ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައަޅައިނުވިޔަސް އިސްތިއުނާފުކުރައްވާ ފަރާތްތަކަށް ބަންދުގައި ތިބި މުއްދަތަށް ބިނާކޮށް ކަމަށާއި މިއީ ޤާނޫނު ދަންނަ ހަމައެއް ނޫންކަމަށެވެ. އަދި ކުށުގެ ޢަމަލު ސާބިތުކުރެވިފައިވާއިރު ނިޔަތް ސާބިތުކުރެވޭކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ސަބަބެއް ސާފުނުވާކަމަށެވެ.

މީގެ އިތުރުން ދުޢިކާ ޗީގަތު ރިޕޯޓަށް ދަށު ކޯޓުން ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވާކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އެދޭގޮތަކީ ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމް ބާތިލުކޮށް މައްސަލަ ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުން ކަމަށެވެ.

11. ޤަވާޢިދުގައި އަލީ މަސްއޫދު ސައީދުގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ މި މައްސަލައާ ދަށު ކޯޓުން މައްސޫލިއްޔަތުން ބަލާފައިވާ މައްސަލައެއް ނޫންކަމުން ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމުގައި މައްސަލަ ކުރިއަށްގެންދާން ޖަހައި ނިންމާކަމަށް ކަނޑައަޅައި ޙުކުމްކޮށްފައިވަނީ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށްކަމަށެވެ. އަދި މައްސަލައިގައިވާ ޝާހިދުން ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ދެއްކުމުން ދޮގުވީ ވާހަކަ ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ދައުލަތުގެ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކަކީ މި މައްސަލައިގައި އެފަރާތުން ހުށަހެޅި ނުކުތާތަކެއް ނޫންކަމަށެވެ. އަދި ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމް ތަރަތީބުކޮށްދިނުން އެދޭކަމަށެވެ.

12. ޤަވާޢިދުގައި މުޙައްމަދު ޝިފާޢާގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ ޕޮއިންޓް ވަކިވަކި ނުކޮށް ޤަވާޢިދާއި ޚިލާފަށް ބަލާފައި ނޫންކަމަށެވެ.[1]

އަލީ މަސްއޫދު ސައީދު އަދި މުޙައްމަދު ޝިފާޢާގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރި

ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާ

13. ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މުޙައްމަދު ޝިފާޢާ އާއި އަލީ މަސްއޫދު ސައީދުގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ނަންބަރު 2019/HC-A/42 ޤަޟިއްޔާއިން މައްސަލަ ބަލައި، އެމައްސަލައިގެ ޙުކުމް ބާތިލުކޮށް، ކުރިމިނަށް ކޯޓަށް މައްސަލަ ތަޙުޤީޤުކުރުމަށެވެ. އެފަރާތުން މައްސަލަ ތަޙުޤީޤުކުރުމުގައި އަންނަނިވި މައިގަނޑު 2 އަސާސްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށެވެ.

[1] މި މައްސަލައިގައި ވަކީލާ އެއްޗެއްސަކުރެވުނު މުޙައްމަދު ޝިފާޢާ އަށް ޤަވާޢިދުތައް ފުރިހަމަ ދޭހަވެފައެވެ. އަދި ދެވަން ފަރާ ފުރިހަމަވެގެންވެއެވެ. ވަކީލާ އެއްޗެއްސަކުރެވުނު ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން މުޙައްމަދު ޝިފާޢާގެ ވަކީލާ ނުލައި މައްސަލައިގެ އަޑުއެހުން ކުރިއަށް ގެންދެވިފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް މައްސަލައިގެ ދަށު ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާ މުޙައްމަދު ޝިފާޢާ ޙާޟިރުވެފައިވަނީ ވަކީލާއެކުގައެވެ.

13.1. ދައުލަތުން ހުށަހެޅި ހުކުމުގެ ތެރެއިން އިބްރާހީމް ނާޒިމް، މުޙައްމަދު ޒިޔާދު އަދި ޙުސައިން ސަޢީދާ ދިފާޢުން ސާބިތުކުރުމުގެ ފުރުޞަތުދިނުން

13.2. ދިފާޢީ ހެކި ހުށަހަޅަން ބޭނުންވާނަމަ އެފަދައިން ހެކި ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުން

ކްރިމިނަލް ކޯޓުން މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދިއުގޮތް

14. ބުނެވުނު ފަދައިން ތަޙްޤީޤު ކުރެވުނު މައްސަލަ ބަލާފައިވާނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާގައެވެ. އެ ޤަޟިއްޔާގެ ބަޔާންތަކަށް ބެލުމުން، ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާ ކުރިއަށްގެންގޮސް ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހެޅުން ފުރުޞަތު ދައުލަތާއިބެހުން މުޙައްމަދު ޝިފްޒާޒް އާއި އަދި މަސްއޫދު ސައީދުއަށް ދީފައިވާކަން އެނގެއެވެ. އެ ފުރުޞަތުގައި މިދެފަރާތުގެ ވަކީލު ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުމަކީ ފަރީދާއި އަޙްމަދުގެ ބައި ހައިކޯޓުން ބާޠިލްކޮށްފައިވާތީ އާއި، މުޙައްމަދު ޒާހިރުގެ ބައި އަލުން ބެލުމަށް ތަޙްޤީޤުކުރުމުން އެ މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދާނެގޮތެއް ނެތް ކަމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާކަމަށް ބުނެ، މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅިފައިވާ އެއް ހެކިބަޔާނެއް ކަމަށް ވާނީ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ބެލި ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާގައި ކުރިއަށްގެންދިޔަ ތަޙްޤީޤު ނުވާ ކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި <u>އިބްރާހީމް ނާޒިމް، މުޙައްމަދު ޒިޔާދު</u> އަދި <u>ޙުސައިން ސަޢީދާ، މި 3 ހެކިން ހާޟިރުކުރަން އެ ހެކިންނާ ދިފާޢުން ސާބިތުކުރަން ބޭނުންތޯ ޝަރީޢަތުން ސާބިތުކުރުމުން އެ ހެކިން ހާޟިރުކުރަން ބޭނުންވާކަމަށް މުޙައްމަދު ޝިފްޒާޒް އާއި އަދި މަސްއޫދު ސައީދުގެ ވަކީލުން ބުނެފައިވާކަން އެ ޤަޟިއްޔާގެ ބަޔާންތަކަށް ބެލުމުން އެނގެއެވެ. ނަމަވެސް ދިފާޢުން ހެކި ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދީފައިވާކަން ބަޔާންތަކުން އެނގެން ނެތެވެ.</u>

15. ބުނެވުނު ފަދައިން ދިފާޢުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހެޅުން ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން، މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދާނެ ތަރުތީބު ނެތި ކަމަށް ކަނޑައަޅައި ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ހުކުމްކުރީއެވެ. ނަމަވެސް މިފަދައިން މި ހުކުމް

ކޯޓުފައިވަނީ ދަޢުވާލިބުނު ފަރާތްތަކުން ގާނޫނީ ހިންގާފައިވާ މުޙައްމަދު ޝިޔާމް މަސާލަތުގެ ނިޔަތް އޮފީހުންކަން ދަޢުވާކުރި ސާބިތުކޮށްދިނުމަށްފަހު މަސައްކަތްކަމަށް، މުޙައްމަދު ޝިޔާމް ނިޔާވެފައިވާ ދަޢުވާލިބުނު ފަރާތްތަކުގެ އަމަލުގެ ސަބަބުންކަމަށް ބެލެވެން ނެތުމާއި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅުނު ހެކިތައް ވަޒަންކުރުމަށްފަހު ތަޙްޤީޤު ގާތަށް މައްސަލަ ސާބިތުވާންވާނެ ހެކި ހުށަހަޅައިދޭކަމަށް ބަލާނެކަމެވެ. <u>އަދި މި އުސޫލާ ކަނޑައަޅާ ޤަވާޢިދު ހިމެނިފައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާގައެވެ.</u>

16. އަދި މިކަންކަން މިހެން ހުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ކަނޑައެޅި ޤަރާރައިގެ ތެރެއިން މައްސަލަ މައްސޫލިއްޔަތުން ބަރީޢަވެފައިވާކަމަށް ނިންމައެވެ.

<u>ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު</u>

17. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މައްސަލަތައް އަލުން ބެލުމަށްޓަކައި ދަށުކޯޓަށް ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލަށް ތަޙްޤީޤުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިދީފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައެވެ. އަދި އެފަދައިން ތަޙްޤީޤުކުރުމަށް މައްސަލައެއް އަލުން ބެލުމުގައި ހައިކޯޓުން ކަނޑައެޅި ޤާނޫނީ އުސޫލާ އެއްގޮތަށް ދަށު ކޯޓުން ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލުން ޢަމަލުކޮށްފައިނުވާނަމަ، ނުވަތަ އެ ނިންމުން ނުވަތަ ޙުކުމް އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ސަބަބެއް އޮތްނަމަ އެ މައްސަލަ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ބޭނުންކުރުން 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އިން ލިބިދެއެވެ. އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[2] 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި އޮތީ އަންނަނިވި އިބާރާތެވެ.

2. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

46 (ރ) މި މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ގޮތުގެމަތިން މައްސަލަ ބެލުމުގެ ދުށަގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތް އަލުން ސާބިތުކުރުން ހިމެނޭ ނަމަވެސް، އެ ކަންތައް ބަލަން ދަށު ކޯޓަށް ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލަށް ތަޙްވީލުކުރުމަކާ ނުލައި އަލުން މުޅި މައްސަލަ ބެލޭނީ ހައިކޯޓުންނެވެ. އަދި މައްސަލަ ބެލުމުގައި ކުރިން ދަށު ކޯޓަށް ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލަށް އަނބުރާ ތަޙްވީލުކުރިއިރު ކަނޑައެޅި ފޯރަމާ އުސޫލުގެ ތަރަހައިގެ ދުށައިން ޙުކުމްކުރުން ހައިކޯޓަށް ލާޒިމުވާނެއެވެ.

މި މާއްދާގެ ލަފްޒީ މާނައަށް ބަލާއިރު ބެލުމުން ދޭހަވަނީ، އަލުން މައްސަލަ ބެލުމަށްބަދަލުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ދަށު ކޯޓަކަށް ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލަކަށް ތަޙްވީލުކުރުމުން، ދަށު ކޯޓުން ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލުން އެ މައްސަލަ އަލުން ބެލުމުން، އެ މައްސަލަ ދެވަނަފަހަރަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރެވިދާނެތަ، ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައި ކަންކަން ހުރިނަމަވެސް އެކަންކަމުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ބަލައި، މުޅި މައްސަލަ ބަލަންޖެހޭނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް މިއީ މި ޤާނޫނުގެ[3] މަޤްޞަދަށް ބަލާއިރު، އަދި ޓްރައިބިއުނަލުގެ ނިޔާތަކާ މި ޤާނޫނުން ބައްޓަންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު ހަމަޖެހޭ މާނަކުރުމެއް ބަލަންޖެހޭނެއެވެ. އެގޮތުން ބެލުމުން މާއްދާ މާނަކުރަންޖެހޭ ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައިވާ މަޤްޞަދަށް ބެލުމުގެ އުސޫލުން ކަމުގައި ދެކެމެވެ. އެމާއްދާގައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތައިންނެވެ.

6 (ހ) މަޤްޞަދަށް ބެލުމުގެ އުސޫލަކީ، ކަނޑައެޅިގެން ވަކި ބަސްއެއް، ނުވަތަ އިބާރާތެއް، ނުވަތަ ޖުމްލައެއް ބޭނުންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ބެލުމުގެ ބަދަލުގައި، އެ ޤާނޫނު ފާސްކުރުމުގައި ޤައުމީ މަޖިލީހުން ގެންގުޅުއްވާ މަޤްޞަދަށް ބަލައި، އެ މަޤްޞަދު ޙާސިލުކުރެވޭނޭ ގޮތަކަށް، އެ މަޤްޞަދާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެމަތިން، އަދި އެ މަޤްޞަދު ދިރުވައި އާރާސްތުކުރާ ގޮތުގެމަތިން، އެ ބަސް ނުވަތަ އިބާރާތް ނުވަތަ ޖުމްލައެއް މާނަކުރުމެވެ.

3. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

18. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[4] ތަޢާރުފުން ބަލާއިރު އެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

1 (ހ) މި ޤާނޫނަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޝަރުޢީ އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ބާރުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކޯޓުތައް ކަނޑައަޅައި ބަލަހައްޓާނެގޮތާއި އެ ކޯޓުތަކުގެ އިދާރީ ބޭނުންތަކާއި މަސައްކަތްތައް ހިންގުމުގެ އުސޫލުތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނެވެ.

މި މާއްދާއަށް ބެލުމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން، ކޯޓުތައް ކަނޑައަޅައި ބަލަހައްޓާނެގޮތާއި އެ ކޯޓުތަކުގެ އިދާރީ ބޭނުންތަކާއި މަސައްކަތްތައް ހިންގުމުގެ އުސޫލުތައް ބަޔާންކުރުމަށްޓަކައި ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނެއްކަން އެނގެއެވެ. އަދި މި ޤާނޫނުގައި ދަށު ކޯޓުތަކާއި ހައިކޯޓު އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިދާރީބާރު ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

19. އެގޮތުން މި ޤާނޫނުގެ[5] 31 ވަނަ މާއްދާގައި ހައިކޯޓުގެ ހައިސިއްޔަތު ބަޔާންކޮށް، އެ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ "ހައިކޯޓަކީ ދަށު ކޯޓުތަކުން ނިންމާ އެންމެހައި ނިންމުންތައް އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ކޯޓެވެ." މިގޮތަށެވެ. އަދި ހައިކޯޓުން މައްސަލަ ބަލާނީ ދަށު ކޯޓުގައި ހުށަހެޅި ދިފާޢުތަކާއި އަސާސްތަކުގައި ބަލައިގެންކަމަށް އެ ޤާނޫނުގެ[6] 32 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ހަމައެއާއެކު އެމާއްދާގައި އެހެން އާއްމު ނަމަވެސް ދަށު ކޯޓުގައި ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުސަތު ލިބިފައިނުވާ ހެކި ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅިދާނެކަން އެނގެއެވެ.

20. މި މާއްދާތަކުން އެނގިގެންދަނީ ހައިކޯޓުގެ އަސްލަކީ އިސްތިއުނާފީ ކޯޓެއް ކަމެވެ. އަދި ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފީ މައްސަލަ ބަލަންޖެހޭ އާންމު އުސޫލަކީ ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ހެކިތަކާއި ދިފާޢާއި އަސާސްތަކަށް ބަލައިގެންކަމެވެ.

4. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010
5. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010
6. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

21. މި މައްސަލައިގައި، މަސްއޫލިއްޔަތުން 2 ކަމެއް ބެލުމަށްބަލައި ކުރިމަތިވާ ކޯޓަށް މައްސަލަ ތަޙްޤީޤުކުރުމުން، މައްސަލަ މަސްއޫލިއްޔަތުން ބެލުމަކާ ނުލައި ޝަރީޢަތް ކުރުމަކާނުލައި އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި ބާޠިލުކޮށްފިއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ އެންގި ތަރަހައިގެ ބޭރުއިން މައްސަލަ ބެލުމެއް ނުފެނެ. އަދި އުފަދައިން ކަންކުރުމަކީ މައްސަލައިގައި ޤާނޫނީގޮތުން އިތުރުކަމެއް ދެފަރާތުގެ ކޯޓަށް އޮތް އިޖުތިހާދެއް ނޫނެވެ. އެކަން ވެގެންދާނީ ހައިކޯޓުގެ ޖުމްލަ ބެންޗަށް ދޭހުންކަމަށެވެ.

22. އެގޮތުގައިން ދަށު ކޯޓުން ޙަވާލުކުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[7] 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި ބަޔާންކުރާ އާންމު މާނައަށް ބަލައިގެން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް މުޅި މައްސަލަ ބެލުމަށް މިކަމުގައި އޮތް ޤާނޫނީ ބަހެއްއެކަމަކަށް ނުދެކެމެވެ. އެއީ ކުރުވެގެން އެދޭހީ ނުބައި ދޭތެރެވެ. އެ ދޭތެރޭ ދަށު ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުން ބެލުމާއި ނިޔާކުރާ ޖިނާއީ މައްސަލަތަކާ ބުނުމުކަމާ ކޯޓުތަކުގައި ހައި ކޯޓު ފެށިގެން ދިއުމެވެ. އަދި މިއީ ހުއްދަކުރެވިފައިނުވާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 56 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅާފައި އޮތް އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު ބަދަލު ނުވާގޮތަށް ދޫކޮށްލަމާދެވެ. ހަމައެއާއެކު އެކަމަށް މުޖުތަމަޢުގެ މަސްލަޙަތު ނިޒާމުކުރުމުގެ ބޭސިކް ނޫނެވެ.

23. ކަން މިހެން އޮތް އިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[8] މާއްދާތައް އެއްބާރުލެވޭ ކަމުގެ ސިފައި، މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު[9] ގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައިވާ މަފްހޫމަށް ބެލުމުގެ އުސޫލަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[10] 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި ބަޔާންކުރާ ލަފުޒު މާނައަށް ނުވަތަ އާންމު މާނައަށް ބަލައިގެން ހުރިހާ ގޮތެއްގައި އެމާއްދާ މާނަކުރެވިދާނެކަމަށް ނުދެކެމެވެ. އެގޮތުން މައްސޫލިއްޔަތުން ބަލައިގަތް ކަނޑައަޅައި މައްސަލަ އަލުން ބެލުމަށްބަލައި ހައިކޯޓުން ދަށު

7. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010
8. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010
9. ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011
10. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

ކުޑަކަން ތަރުބިޔަތުކުރުމުން، ޝަރީޢަތްތަކުރުމަކާ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ސަބަބަކާ ނެތި، އިޞްލާޙީ މަރުޙަލާގައި ދަރުކުޅުން މައްސަލަ ބެލުމަށްޓަކާ ހާޒިރުކުރުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ[11] 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުގައިވެސް ބަލައިގެން އެ މާއްދާގައިވާ ތަރުތީބު މާނަކުރުމުގެ ބޭރުއިން އެ މާއްދާ މާނަކުރެވިދާނެ ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ. މި ބާރަތަކީ އެ މާއްދާގައިވާ އަނެއް މާނައަކަށް ބަލައިގެން އެ މާއްދާ މާނަކުރަމުންދާ ގޮތުގައި އުސޫލަށް އެއް އިސްތިސްނާ އެއް ކަމުގައި ދެކެމެވެ. އެގޮތުން މި އިސްތިސްނާއީ ބާރުތަކުގައި މައްސަލަ މައުޟޫޢުގެން ބެލުމަށްޓަކައި ދަރު ކުޑަކަން ދުވަސް ފަހަރަށް ތަރުބިޔަތުކުރުވިދާނެ ކަމުގައިދެކެމެވެ.

ނިންމަވާފައިވާ ގޮތް

24. އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން އެކުލަވާ ހުކުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމް ބާޠިލްކޮށް، ޖުވެނައިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ހުކުމްކުރުމުން ބެލި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/42 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅުނު ބަލަހައިގެ ބޭރުން މައްސަލަ އަލުން ބެލުމަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނު) ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް މި މައްސަލަ ތަރުބިޔަތުކުރުމަށް ފޮނުވުމެވެ.

އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅި ފަރާތުގެ ދަޢުވާ؛

25. ފަސްޖެހިފައި ބަޔާންކޮށް މައްޗަށް ދައުލަތުން އަދުލުން ގާއިމު ކުރަމެވެ.

11. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒުގެ ޚިޔާލު؛

26. ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދުގެ ޚިޔާލަށް ތާއީދު ކުރަމެވެ.

- ޙުކުމް:

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 167/Cr-C/2019 ދަޢުވާއާގެ ޙުކުމް މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްތިފާޤުން ބާތިލްކޮށް، ޖިނާއީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1664/JC/2006 ދަޢުވާއާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުން ބެލި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/42 ދަޢުވާއާގައި ކަނޑައެޅުނު ތަރަހައިގެ ތެރެއިން މައްސަލަ އަލުން ބެލުމަށް ފޮނުވުން ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް މި މައްސަލަ ތަޙުވީލުކޮށް، މިގޮތުގެ މަތިން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

އިސްފަނޑިޔާރު ހާތިފް ހިލްމީ	ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު (ރިޔާސަތު)	ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް